

LUND

Nere för räkning

Lund. ”Det är en absolut skandal.” D2-D3

Hans Swärd:

”Vi kan få bort härbärgen och ordna andra bostäder.”

Professor vill att Lunds kommun ska prova ny modell mot hemlösheten. D4-D5

Inget politiskt beslut om**Bostad först**

Miljöpartiets motion om nytänkande för att bemöta bostadsproblemet och hemlösheten i Lund sköts upp till januari nästa år. D7

HEMLÖS I LUND ”En haltande tillvaro”

Lund. De hemlösa har blivit ett vanligt inslag i stadsbilden på senare år.

HEMLÖS I LUND "Det är en absolut skandal"

Julen är nära. Många besöker Diakoncentralen Ugglan för en bit mat och ett otvunget sällskap.

Nöden i Lund

Lund. – Det är en absolut skandal, säger Peter.

Han och många andra som saknar bostad i Lund tvingas övervintra i trappuppgångar och kolonistugor, medan kommunens politiker debatterar ny strategi mot hemlösheten.

Det är två dagar kvar tills kommunfullmäktige i Lund ska ta ställning till Miljöpartiets motion om en ny strategi mot den ökade hemlösheten i kommunen.

Inne på Diakoncentralen Ugglan är det som vanligt öppet för stadens hemlösa och diakon Mats Jirefalk inleder middagsbönen med några väl valda ord om hur både Joseph och Maria hade svårt att finna en sovplats några dagar före Jesu födelse.

– Du, jag har inget att berätta, svarar lunchgästen Ulf först indignerat när jag frågar honom om hans synpunkter på hemlösheten i Lund.

Han har precis börjat hugga in på Diakoncentralens julbuffé med revbensspjäll, köttbullar, sill och andra godsaker, och tycker sig inte ha tid med dumma frågor. Men efter en stund ändrar han sig.

– Jag har bott på olika platser i Sverige, men situationen här är faktiskt inte klok. Det här är den sämsta kommunen i landet för de hemlösa. Den är faktiskt känd för det. Under alla år i Lund tror jag bara att jag känt till två personer som har gått från härbärgat i Piletorp till en egen lägenhet, säger han upprört.

Erfarenheten av att ha levt både i Lund och i andra kommuner i Skåne gör att han

känner sig trygg med det omdömet. Alla år av politiska debatter och expertkommentarer utan något nytt agerande från kommunen har också gjort honom skeptisk till om det någonsin kommer att göras något för att förbättra situationen för stadens hemlösa.

– Jag har hört professor Hans Swärd och de andra. Du, de säger samma saker idag som de sa för flera år sedan. Det pratas om att minska hemlösheten, men det är bara en massa skitsnack. Nä, bevara oss från dem. Det görs min själ ingenting. Hemlösheten har ju till och med ökat, säger han.

Peter är en man i medelåldern, som i likhet med Ulf och andra av Lunds hemlösa brukar besöka Diakoncentralen regelbundet.

Om vardagarna står han ofta och säljer tidningen Faktum utanför ett av stadens systembolag, men han slinker gärna in på Diakoncentralen för en bit mat och några värmande koppar kaffe.

– Du, det är en absolut skandal, svarar Peter när jag ber honom beskriva situationen för de hemlösa i Lund i dag.

Själv hade han trott att han hade levt i en trygg tillvaro under sina tjugotvå år som datorkonsult i staden, men har sedan sett för mycket av Lunds skuggsida för att inte

inse att det hela hade varit en illusion.

– Det är många gånger jag funderat på att flytta utomlands till någon varmare plats, men sedan har jag att tänkt att Sverige är ju ändå ett välfärdsland. Men det tror jag inte längre, säger han med en nedslagen min.

Det har nu gått ett halvår sedan Peter och hans fru blev vräkta från sin hyresrätt i östra Torn, och ännu har kommunen inte erbjudit dem något annat än sängar på härbärgat i Piletorp.

– Men, det går bara inte. Jag har aldrig haft något missbruk och klarar inte av att sova bland alla missbrukare, säger han och fortsätter:

– Jag sover i trappuppgångar eller i min bil. Ibland undrar jag över vilket som är kallast.

När Peter berättar hur det gick till när han och hans fru förlorade sitt hem, är det lätt att slås av hur mycket hans berättelse liknar många andra hemlösas berättelser. Det är sällan en enda händelse som ligger bakom vräkningen från bostaden, utan flera komplexa skeenden som sammanfaller.

I Peters fall handlade det om att han och hans fru, på grund av trakasserier och vandalisering från fruns före detta man, blev vräkta från sin hyresrätt, samtidigt som Peter i samma veva förlorade sitt arbete och därmed ekonomiska förutsättningar att skaffa dem en ny bostad.

– Det går inte att få arbete när man saknar bostad, och det är svårt att få bostad om man inte har arbete. Det är ett moment 22, konstaterar han.

På kvällen drar det iskalla decembervindar över staden, och det känns skönt att få stiga in i värmen.

Jag är på besök hemma hos det före detta hemlösa paret Ingmarie och Hans i deras första gemensamma lägenhet, som de flyttade in i för bara två veckor sedan.

I fönstren hänger både julpynt och juleljus, och i det fullt möblerade vardagsrummet vandrar Ingmaries och Hans redan hemtama, svarta katt runt soffgruppen, medan Ingmarie dukar fram kakor och kaffe.

Det känns lite förbluffande hur två personer som har levt som hemlösa under mer än tjugo år av sina liv har kunnat skapa ett så hemtrevligt hem under så pass kort tid.

I både Ingmaries och Hans fall var det ett mångårigt narkotikamissbruk, som låg bakom att de en gång i tiden hamnade i hemlöshet, och sedan stannade kvar där.

Båda berättar att det i praktiken var otänkbart att lämna beroendet av amfetamin och heroin, så länge som de saknade en fast punkt i livet.

– Det måste finnas någonstans där man kan börja sluta med knarket. Och början måste vara en bostad, säger Hans samtidigt som han lutar sig tillbaka i stolen.

– Ja, man måste ha någonstans att bo. De säger "lägg du av med knarket, så hjälper vi dig", men att lägga av på gatan det kan ingen, tillägger Ingmarie.

Det är märkligt, berättar de, hur samhället lägger ner så mycket resurser på att behandla missbrukare när missbrukarna sedan ändå släpps ut från behandlingshemmen rakt in på härbärgen efteråt. Detta innebär naturligtvis den snabbast tänkbara vägen

HEMLÖS I LUND

tillbaka till missbruket igen.

– På härbärgret ska man ju bara bo en viss tid. Men vi känner de som har bott på härbärgret här i Lund i 5-6 år. De kommer inte längre, säger Ingmarie och höjer rösten:

– Vet du förresten vad kommunen gör nu? Alla hemlösa som inte får plats på härbärgret här i Lund skjutsar de till Lindängen i Malmö. På så sätt blir de utskrivna från Lunds kommun. Där har du ett smart sätt att bli av med hemlösheten. Det är ju nästan trolleri, säger hon och skrattar till.

– Ja, det är ett underligt sätt att bekämpa hemlösheten på. De kör dem till Malmö och dumpar dem där. I Malmö gjorde de samma sak för några år sedan, men då var det de som skjutsade bort hemlösa, och lämnade dem i Staffanstorp, säger Hans medan han gestikulerar med armarna.

Hur länge var ni själva hemlösa?

– Sedan mitten av 80-talet. Jag har inte enbart bott på gatan, men jag har inte haft någon egen bostad sedan dess, säger Hans.

– De tog min lägenhet 1990. Jag har bott en del hos vänner när det har gått. Men jag har också åkt in ganska mycket för avgiftning på S:t Lars. Det var väl ett sätt att få bostad, säger Ingmarie ironiskt.

Livet som hemlösa, berättar de, har inte bara inneburit ett liv i fysisk utsatthet, utan också att de har förpassats till samhällets marginal och andra människors förakt. Det är väl en sak att tvingas sova under en filt i någons trappuppgång eller på en öde industritomt, men det är en annan sak att sedan också få höra att ”du är inte värd att leva”.

Hans berättar om hur han och andra hemlösa trakasserades och misshandlades för några år sedan av ett ungdomsgäng, när de bodde i en liten koloni i utkanten av Lund.

– Du vet det kom ett helt gäng en natt. Vi var då två som bodde i en stuga och en som bodde i ett tält sidan om. Gänget trodde nog att han i tältet var ensam för de gick fram och fällde tältet och började sedan slå honom med tältpinnarna. Med det var väl inte så mycket med dem sen när vi

sprang ut ur stugan med yxor och förskärare och frågade vad de ville, säger han.

Det fanns också, berättar Hans, en period då det fanns ett annat gäng i Lund, som sprang runt i staden och filmade när de slog på hemlösa.

Även Ingmarie blev föremål trakasserier. – Det hände ofta när man gick igenom stadsparken. De flesta var väl i sexton-sjutton års åldern. En gång kom det fram en kille och sa till mig ”du, din jävel, jag ska slå ihjäl dig. Du har ingen rätt att leva din hemlöse jävel”, säger Ingmarie och fortsätter:

– Det var tur att Hans kom och lyfte bort mig. Jag blev totalt vansinnig. Hotar man mig så, då går jag till attack. Jag har inga spårar.

Efter att ha levt i så många år utan egen bostad är det naturligtvis fantastiskt att få fira julen i en egen gemensam lägenhet.

Både Ingmarie och Hans har också varit snabba att placera ut de möbler och föremål som de har fått ihop till sin första gemensamma hyresrätt i Lund.

– Det är väl knarkaren i mig som gör att jag måste bygga upp ett hem direkt dit jag kommer. Jag har bott i fem kolonistugor genom åren, och varje stuga har jag försökt inreda som ett hem. Stugorna har varit den enda trygghet jag haft, även om jag aldrig har kunnat veta om snuten skulle komma nästa dag, säger Hans.

Not: Namnen i artikeln är fingerade.

Text och foto: Bengt Pettersson

Många hemlösa väljer att sälja tidningen Faktum.

FAKTA

Hemlösa i Lund

Av de 34 039 som enligt Socialstyrelsens räkning stod utanför den ordinarie bostadsmarknaden i Sverige 2011 återfanns 351 personer i Lund.

■ **Kön:** 239 män, 112 kvinnor.

■ **Ålder:** 75 personer var under 26 år, 18 personer var äldre än 65 år.

■ **Ursprung:** 227 födda i Sverige, 109 födda utrikes.

■ **Inkomst:** 20 hade lön, 168 ekonomiskt bistånd, 80 sjukbidrag, 14 utan inkomst.

■ **Problembild:** 197 hade återkommande problem med hemlöshet. 106 hade psykisk problematik. 76 hade fysisk problematik. 148 hade missbruks- eller beroendeproblem.

Källa: Socialstyrelsen

4 på stan

– Har du märkt att hemlösheten har ökat i Lund?
– Vems är ansvaret för att minska hemlösheten?

Amanda Larsson, 21, studerar ekonomi

– Nej det har jag inte märkt. Jag brukar se dem utanför mataffärerna, med det fanns innan också, så jag kan inte säga att jag har sett att det har ökat.

– Det ansvaret ligger väl på alla. Det är väl främst kommunens ansvar, men jag skulle gärna se mer privata initiativ.

Martin Vig, 28, studerar ledarskap

– Nej, det har jag inte. Men jag ser det väldigt tydligt i Malmö varje dag.

– Det var en bra fråga. Jag inget bra svar, men skulle vilja att staten skulle gripa in mer. Det räcker inte med att kommunerna försöker lösa problemet.

Lotti Ekström, 64, pensionär

– Det kan jag inte säga att jag gör, men i Malmö har den absolut ökat. Det har jag märkt. Jag antar dock att det är liknande i Lund.

– Det är väl i princip allas ansvar. Främst är det väl kommunens ansvar men också hjälporganisationernas.

Jörgen Eriksson, 58, bibliotekarie

– Det kan jag inte säga att jag har gjort. Det är väl någon man brukar se annars.

– Jag anser att det är kommunens ansvar att komma med åtgärder. Det jag själv kan göra är att rösta på partier som satsar på starkare, gemensamt samhälle. Det är en gemensam uppgift.

HEMLÖS I LUND "Hemlösheten har ökat dramatiskt"

Nytt projekt mot hemlöshet

Lund. I Lund har hemlösheten ökat dramatiskt och behovet av nya idéer för att lösa problemet är stort. Hans Swärd på Socialhögskolan i Lund är hjärnan bakom modellen mot hemlösheten som nu provas i pilotprojekt på olika platser i landet. – Visst vore det roligt om Lunds kommun ville testa Bostad först i full skala.

Bostad först är en modell mot hemlösheten som slagit igenom i den socialpolitiska debatten på senare år. Nytankandet kommer framför allt från professor Hans Swärd på Socialhögskolan i Lund, som ifrågasätter de rådande bostadstrapporna som gör att hemlösa med missbruksproblem måste börja sina bostadskarriärer längst ner på härbärgen och i bästa fall får egen bostad efter att ha visat sig skotsamma och drogfria.

Hans Swärds åsikt är att samhället istället ska börja med att ge människor en egen bostad. Försök i USA, Tyskland och Finland visar att egen bostad är en viktig grundförutsättning för att ta sig ur missbruk och andra sociala problem.

Den ursprungliga idén med Bostad först kommer ursprungligen från projekt i New York och Hannover. Konzeptet lanserades egentligen första gången i Sverige i samband

med den stora svenska hemlöshetskartläggningen för omkring tio år sedan, även om idén inte mötte något vidare intresse just då.

– Vi drog igång det här med Bostad först 2009, efter att Per Eriksson hade tillträtt som rektor vid universitetet. Han tog kontakt med oss hemlöshetsforskare i Lund och frågade om det vore möjligt att göra något innovativt inom området, berättar Hans Swärd eftertänksamt på sin omisskännliga småländska dialekt samtidigt som han lutar sig tillbaka i fätöljen i sitt arbetsrum på Socialhögskolan och fingrar på en kulspeppenna.

Det är sen eftermiddag och på socialhögskolan gapar tjänsterummen redan tomma, men Hans Swärd har erbjudit sig att stanna kvar och berätta om forskningen och den socialpolitiska situationen i Sverige och

Lund.

– Begreppet Bostad först är väl egentligen en lek med ord även om det också fångar den grundläggande tankegången. Housing first kallades projektet i USA. Folk skulle få en bostad att bo i först, istället för behandling först. Man vände helt enkelt på begreppen.

Ett problem med framgångsrika koncept är att de gärna kidnappas i den politiska retoriken och lätt urvattnas till den grad att de till slut kan betyda i stort sett vad som helst.

Sedan Bostad först visat sig vara en framgångsrik modell har det blivit populärt att använda benämningen om allehanda bostads- och inredningsprojekt i Sverige och utomlands. Hans Swärd och de andra hemlöshetsforskarna på Socialhögskolan i Lund tyckte därför att det var på sin plats att sätta en vetenskaplig ram bakom begreppet.

– Vårt bidrag till diskussionen har kanske främst varit att vi har formulerat principerna som Bostad först måste följa om det ska bygga på någon form av vetenskap. Men det är klart, vi har också varit runt och informerat de kommuner som eventuellt vill prova modellen.

Behovet att tänka nytt har ökat dramatiskt de senaste två årtiondena. Från att ha varit en icke-fråga i början på 80-talet dök hemlösheten successivt upp och blev påtagligt synbar i de flesta större svenska städer under

90-talet.

Socialstyrelsen statistik visar att hemlösheten successivt har ökat sedan de började göra mätningar 1993. Antalet hemlösa ökade med hela trettio procent mellan 1999 och 2005, och fortsatte att öka med lika många procentenheter till mellan 2005 och 2011. Enligt Socialstyrelsens beräkningar för 2011 fanns det omkring 34 000 hemlösa i hela Sverige. Men den siffran är dock sannolikt betydligt högre. Det finns ett högt mörkertal.

Även i Lund har hemlösheten ökat dramatiskt de senaste tjugo åren, även om kommunledningen gärna framhåller att den hårdaste kärnan hemlösa, de så kallade uteliggarna, sjönk från 122 till 117 personer mellan 2011 och 2012.

Enligt Hans Swärd finns det en mängd olika skäl bakom hemlöshetsexplosionen i Lund och andra orter i Sverige.

– Den främsta orsaken är att bostadsmarknaderna är i obalans. Det finns helt enkelt inte bostäder att få tag på. Det byggs för lite lägenheter med hyggliga hyror där fattiga kan bo.

På den punkten ser utvecklingen likartad ut i många europeiska länder. Det är attraktivare för kommunerna att låta bygga exklusivare boenden som lockar till sig grupper som ger bra skatteintäkter än att se till de mindre bemedlade.

– I Sverige trodde många, efter det att

HEMLÖS I LUND

miljonprogrammet var färdigbyggt på 70-talet, att vi hade byggt bort bostadsbristen och hemlösheten. Och i början på 80-talet trodde alla att framtiden såg ljus ut. Men på den tiden hade vi en betydligt lägre invandring och en relativt stark ekonomi. I början av 90-talet kom lågkonjunkturen och omprövningen av välfärden, säger Hans Swärd och fortsätter:

– Detta ledde till att bostadsmarknaden avreglerades och att allmännyttan, som tidigare hade haft ett speciellt ansvar för bostadsmarknadens riskgrupper, skulle gå med vinst. Mycket fastigheter såldes ut och det bildades bostadsrättsföreningar.

Hemlöshetsforskningen vill också peka ut bostadstrapporna som stora bovar i drammat – speciellt för den allra hårdaste kärnan av missbrukare som har haft svårt att lämna livet på gata och härbärgen.

– Bostadstrappan var den modell som utvecklades på olika håll under 80- och 90-talen för att bemöta den nyuppståndna hemlösheten. Filosofin bakom var att människor skulle slussas in successivt i samhället och modellen liknades vid en trappa. Tanken var att uteliggaren ska kunna komma upp ett steg och få bo inomhus på ett härbärge, och sedan få flytta från härbärgen till någon träningslägenhet och därefter få ett kontrakt genom socialen om han eller hon skötte sig.

Är bostadstrappan den modell som används i Lund?

– Jag menar att det är den modellen som används i Lund idag liksom i de flesta andra kommuner. Många kommuner vill dock gärna själva kalla sina hemlöshetsmodeller för något annat eftersom forskningen har visat att bostadstrappan inte är effektiv och att den är skadlig.

Vad är problemet?

– Problemet med bostadstrappan är att den förstärker stigmatiseringen av de hemlösa. Ofta utgör bostadstrappan snarare ett hinder än en lösning, där utsatta människor snarare går ner för trappan än upp för den, säger Hans Swärd och fortsätter:

– Bostadstrappan har nog blivit så vanligt förekommande eftersom den är så enkel att genomföra. Den kräver inga mer omfattande åtgärder och sättet att tänka är väldigt akutstyrt. Det upprättas olika typer av temporära boenden och de ansvariga försöker göra det bästa av situationen för att hålla ryggen fri.

Efter att ha suttit stilla i våra fätöljer under samtalat släcks plötsligt ljuset i rummet automatiskt. Rummet blir kolsvart.

– Nej, nu är vi helt döda, säger Hans Swärd skämtsamt och viftar till med ena armen så att ljusrören blinkar igång igen.

Vad forskningen visar, berättar Hans Swärd, är att det sedan slutet av 80-talet uppstod en ”ny hemlöshet”, där fler grupper än de annars så ofta förekommande missbrukarna drabbas.

En av de grupper som har drabbats hårdast är de senare årens invandrare som har fått allt svårare att få arbete och komma in på bostadsmarknaden. En stor del av denna grupp är romer som använder sin rätt att flytta runt inom EU för att söka arbeten. Det finns också en tilltagande grupp papperslösa, men det är svårt att veta exakt hur stor den är.

Andra som har drabbats i det nya hemlöshetsverige är de psykiskt sjuka som inte klarade av ett eget boende efter avinstitutionaliseringen på 90-talet och de barnfamiljer som numera tillåts vråkas.

Trots de goda resultaten från andra länder har det hitintills endast varit ett fåtal kommuner som har varit beredda att prova Bostad först sedan Hans Swärd och hans

kollegor på Socialhögskolan började propagera för sin modell 2009.

– Vi har haft samarbeten med Stockholm, Sollentuna, Helsingborg och Malmö, och en rad andra kommuner där man nu är på gång med pilotprojekt, men vi har haft väldigt lite samarbete med Lunds kommun. Av någon anledning har kommunledningen i Lund ställt sig tveksamma inför Bostad först.

Enligt Hans Swärd finns det en gammal konflikt i botten mellan universitetet och kommunen, som eventuellt är en del av förklaringen. Den borgerliga majoriteten har också envist framhållit att kommunens egen modell mot hemlöshet är effektivare än Bostad först.

– Jag tror egentligen att det där bygger på missuppfattningar. Lunds kommun säger att deras modell skaffar fler bostäder än Bostad först-projekten i Helsingborg och Stockholm. Men då jämför de de här små försöksprojekten med hela bostadsstrategin i Lund och den typen av jämförelser blir ju lite konstiga. Man måste jämföra kommun mot kommun, och Lund bör också jämföra sig med till exempel Uppsala eller någon annan kommun som har liknande fattigdomstal och strukturer.

Invändningarna som brukar föras fram mot Bostad först brukar annars se lite olika ut och ha varierande grund. Ett vanligt motargument brukar vara att modellen är orättvis. Många associerar hemlösa med missbrukare som missköter sig och ifrågasätter varför de bör få en förtur till bostäder.

Ofta finns det också ett motstånd både från de sociala myndigheterna och från fastighetsägarna. De som arbetar på socialtjänsten ser ofta Bostad först-modellen som en kritik mot hur de arbetar med bostadsproblematiken, och fastighetsägarna vill gärna hålla kvar vid bostadstrappan eftersom modellen är så fördelaktig för dem. Så som det är idag är det kommunerna som tecknar kontrakt med fastighetsägarna, och som sedan hyr ut i andrahand till bostadsmarknadens hemlösa. Kommunerna garanterar både att hyran betalas in och att de avhyser hyresgästerna vansköter sig.

– Det befaras ofta att Bostad först ska bli dyrare för kommunerna eftersom modellen innebär att kommunerna ska sätta in individuella satsningar. Det kan stämma till en början, men vad man har sett hitintills blir det ändå billigare på sikt.

Vad anser du om oppositionens motion om att införa Bostad först i Lund?

– Jag vill inte säga vad kommunfullmäktige bör göra. Vi forskare bakom Bostad först har aktat oss för att liera oss med något av de politiska partierna. Vi vill presentera forskningen och vara obundna. Men visst vore det roligt om någon kommun ville testa Bostad först i full skala. Jag tycker att partierna skulle försöka nå en politisk enighet bakom den här frågan, säger Hans Swärd och fortsätter:

– Vad vi förespråkar är framför allt Bostad först för den allra svåraste gruppen eftersom dödligheten där är väldigt hög. Den gruppen kostar också samhället stora summor pengar. Det är också ovärldigt att de ska behöva leva utomhus och behöva tugga.

Går det att få bort hemlösheten?

– Jag tror att vi kan få bort den. Det har aldrig funnits några samhällen där det har gått att få bort fattigdomen och hemlösheten helt och hållet, men vi kan ju minimera rätt mycket. Vi kan få bort härbärgen och ordna andra bostäder. Vi kan få bort att barn vråks. Vi hade väldigt låga hemlöshets-siffror på 70-talet, vilket visar att det är möjligt.

Text och foto: Bengt Pettersson

FAKTA

Bostad först

■ Bostad först bygger på att den hemlöse får en egen lägenhet. Först därefter sätter socialtjänsten in åtgärder för att komma till rätta med missbruk, psykisk ohälsa och andra problem som omgärdar.

Grundläggande principer som ska styra hemlöshetsarbetet:

■ **Hemlösheten** är först och främst ett bostadsproblem och skall behandlas som ett sådant.

■ **Personer som är hemlösa** eller står

utanför den ordinarie bostadsmarknaden skall så fort som möjligt inlemmas i den ordinarie bostadsmarknaden för att få en stabil bostadssituation.

■ **En egen bostad** är en förutsättning för att andra eventuella problem skall kunna åtgärdas.

■ **Ett fast och säkert boende** är en grundläggande rättighet som skall gälla alla.

Källa: Socialhögskolan

Myter och fakta om hemlöshet

Myt: De flesta hemlösa är tunga drog- eller alkoholmissbrukare.

Fakta: Flera studier i USA visar att endast en på fyra kan sägas ha den typen av problem och att den gruppen ofta inkluderas i gruppen med psykiska sjukdomar.

Myt: De hemlösa har själva orsakat sin situation.

Fakta: De flesta har blivit hemlösa på grund av orsaker de inte själv råder över, som till exempel fattigdom, arbetslöshet eller därför att bostadsmarknaden ställer för höga krav på dem. Hemlösheten kan också bero på luckor i socialpolitiken eller att de hemlösa hamnar mellan olika myndigheters ansvarsområde.

Myt: Barn kan inte vara hemlösa i moderna utvecklade länder.

Fakta: I Sverige räknar man med att minst 1000 barn lever tillsammans med sina hemlösa föräldrar. 2009 vråktes 618 barn från sina hem.

Myt: Hemlösa är farliga.

Fakta: Undersökningar från olika länder visar att hemlösa oftare blir utsatta för brott än att de själva gör sig skyldiga till brottslighet.

Myt: De flesta hemlösa är psykiskt sjuka.

Fakta: Forskning från USA visar att omkring en fjärdedel av de hemlösa lider av psykisk sjukdom.

Källa: Socialhögskolan

HEMLÖS I LUND "Det krävs att politikerna styr mer"

Bostaden är inte det enda. "Sysselsättningen är också viktig, annars är det lätt att fall tillbaka i gamla mönster."

"En vinst för individen och samhället"

Lund. Helsingborg var tillsammans med Stockholm de första kommunerna i Sverige att prova Bostad först-modellen mot hemlöshet. Sydskan skan satte sig ner med Helsingborgs Bostad först-kordinator Fatima Stjärnqvist för att höra om erfarenheterna.

Hur kommer det sig att Helsingborgs kommun bestämde sig att testa Bostad först?

– Vår verksamhetschef på Bostadsförvaltningen var på ett föredrag som Hans Swärd och Marcus Knutagård på Socialhögskolan i Lund höll på våren 2010 kring den aktuella forskningen kring Bostad först. Hon fastnade för idén och tog sedan kontakt med Socialnämndens ordförande. Det fattades sedan ett enhälligt politiskt beslut om att testa Bostad först i en mindre skala. Vi startade sedan projektet i september 2010.

Varför var kommunen intresserade att prova Bostad först?

– Den främsta orsaken är alla problem med bostadstrappan. Vi har sett att den ofta permanenta trapporna hemlöshetsproblematiken. Som en kontrast har de internationella Bostad först-projekten har visat att över 80 procent av deltagarna lyckades behålla sina lägenheter, vilket är fantastiska resultat. Bostad först var värt att pröva.

Hur ser projekt ut?

– Vårt Bostad först-projekt har riktat sig mot både kvinnor och män med social eller psykosocial problematik, som har bott i Helsingborg i minst två år och som har en

vilja till förändring. Målet som kommunen satte upp var att minst tjugofem personer ska få eget boende genom Bostad först. I dag har projektet tretton hyresgäster bosatta i tolv lägenheter. Sedan projektet började har två hyresgäster fått egna förstahandskontrakt och är inte med i Bostad först längre. Vårt kvarboende är på 83 procent, vilket är väldigt positivt.

Vad ingår utöver bostaden?

– Det ingår stöd utifrån individuellt behov. Alla insatser är frivilliga och varje individuell handlingsplan och kan se väldigt olika ut. Vi har tretton hyresgäster med tretton olika handlingsplaner. Det kan vara allt ifrån att få hjälp att göra ett veckoschema om när man ska städa och handla till olika former av sysselsättningar.

Hur har det gått att hitta lägenheter?

– Det har väl varit tufft i perioder. Målet inom projektet är som sagt tjugofem lägenheter vilket inte ännu är uppfyllt. Vi hade en konferens nu i september för att få loss fler lägenheter från de privata hyresvärdarna, och fick då loss fem nya lägenheter. Hyresvärdarna har varit avvaktande och velat se om det här projektet fungerar eller inte.

Har ni stött på några problem?

– Vi har ju haft tre deltagare i Bostad först som inte har lyckats behålla sina lägenheter. I två fall handlade det om störningar från bekanta och att de inte höll kontakt med oss eller försörjningsenheten. I det tredje fallet handlade det om en person som visade sig behöva mer omfattande stödinsatser.

Förlorade de lägenheten eftersom de inte höll kontakten med projektledningen?

– Ja. I det fallet höll personen varken kontakten med oss eller med försörjningsenheten som betalar ut hyran. Personen ansökte inte om medel till hyran, och detta höll på under ett års tid. Det är ju en grundförutsättning att man vill betala sin hyra, annars fungerar det inte.

Vilka reaktioner har projektet mött hos hyresvärdarna?

– De som vi samarbetar med har varit väldigt positiva. Det krävs att det finns personer som vågar spränga gränser och gå i bräsch för nya sätt att tänka. Jag vet att en del hyresvärdar var skeptiska till hur det skulle gå: om de hemlösa skulle vara farliga och så. Men det finns ju många föreställningar som inte stämmer med verkligheten.

Har det behövts övertalning av hyresvärdarna?

– Vi är ute och informerar dem. Vår rapport med utvärderingen efter två år har varit viktig i vissa fall för att de skulle släppa på fler lägenheter. Det är ju marknadsmässiga principer som råder nu och Helsingborg är ju en väldigt attraktiv stad med många sökande på varje lägenhet. Visst är det tufft och många gånger. Det räcker det inte med att vädja till hyresvärdarnas goda hjärta när det bara är marknadsmässiga principer som

råder. Vi har börjat tala om något som kallas för blockuthyrning vilket innebär att socialtjänsten går in och betalar lite mer under en period för de här lägenheterna tills man ser att allting fungerar. Tanken är att det skulle locka fler hyresvärdar. De här tankegångarna finns, men vi är där inte idag.

Har det varit många hemlösa som velat komma med i Bostad först?

– Trycket har ökat successivt. När vi startade så kände inte ens handläggarna till projektet. Jag tror att vi hade tre remisser till den första Bostad först-lägenheten, och nitton sökande till den som vi delade ut nu senast i december.

Har alla inom Bostad först fått förstahandskontrakt?

– Det får de alla från första början här i Helsingborg. De får ett förstahandskontrakt som ligger i botten, tillsammans med en bilaga om ett korttidsavtal som innebär att hyresvärderna har fått besiktningens rätten bortförhandlad. Det innebär att hyresvärderna kan säga upp kontaktet med en månad varsel och att hyresgästen kan göra det samma. Det är ett krav som hyresvärdarna har ställt därför att vräkningsprocesser annars, i vanliga fall, kan ta väldigt lång tid. Därför har det lagts till den här bilagan, som gäller i två år.

Så det är ingen vanligt förstahandskontrakt?

– Nej, de är villkorade under de första två åren. Vi har även tilläggsbestämmelser om att deltagarna ska följa sin handlingsplan. Det innebär att de ska ställa sig positiva till att ha kontakt med oss i teamet minst en gång veckan under två år tid. Även vid kraftigt återfall eller störning i lägenheten står det i avtalet att man ska ställa sig

HEMLÖS I LUND

positiv till att man flyttar till en annan plats för att värna boendet.

Gör inte det att de känner sig otrygga?

– Nej, inte vad vi har hört. De vet att det är förutsägbart om de sköter sig. Många tycker att det är tryggt att det är hyreslagens som reglerar deras boende. Det är tryggare än många boendeformer de har haft tidigare.

Vad anser du om det villkoren i kontrakten?

– Någonstans tycker jag att man får ta och ge. Det här är en ny modell i Sverige och förändringar tar tid. Det är ju också så att de har samma rättigheter så länge de följer hyreslagen regler. Jag ser inte villkoren som något stort problem, och efter två år förfaller avtalet och då har de full besiktningsrätt.

Politiker i Lund vill skilja mellan Socialhögskolans teoretiska modell av Bostad först som förespråkar rena förstahandskontrakt och den modell som används i Helsingborg där det läggs till villkor. De menar de att det är ungefär samma modell som de använder i Lund nu. Hur skulle du vilja bemöta det?

– Jag har för mig att Lunds kommun har det så kallade bostadssociala programmet. Det innebär att det är kommunen som har förstahandskontraktet och att det sedan är de som hyr ut bostaden till den behövande i andra hand. Det systemet har vi även i Helsingborg. Det innebär krav på nykterhet och drogfrihet, och att den boende utsätts för sporadiska tester av detta. Den som testar positivt brukar förlora sin bostad. Det tycker jag är fel. Varje människa behöver ett eget boende för att orka ta tag i sina problem.

Tror du att den egna bostaden ökar viljan att släppa missbruket?

– Det tror jag absolut. Nio inom vårt projekt har blivit helt drogfria, och övriga med problem har minimerat sina missbruk. Det är viktigt att poängtera att det inte bara är bostaden som ligger bakom det här. Det har också varit viktigt att man känner sig som del i ett socialt sammanhang. Sysselsättning är också viktigt, annars är det lätt att falla tillbaka i gamla mönster.

Har projektet blivit billigt eller dyrt?

– Vi har inte gjort någon kostnadsberäkning. Men det finns mycket som tyder på att det finns stora vinster både för individerna och för samhället. Jag tror absolut att det finns stora ekonomiska vinster med systemet.

Hur har det varit att arbeta inom projektet?

– Det känns väldigt naturligt. Men man undrar lite varför man inte har arbetat så här tidigare.

Går det att köra Bostad först på full skala?

– Det tror jag absolut. Men det vill till att hyresvärdarna är med på det. Det krävs också att politikerna går in och styr mer. Just nu är det marknadsprinciper som gäller. Det krävs kanske exempelvis att kommunerna ger förturer till de hyresvärdar som beredda att föreskriva en del av bostäderna till sociala ändamål.

Text och foto: Bengt Pettersson

FAKTA

Bostad först i Helsingborg

■ **Sker i samarbete** med Socialhögskolan på Lunds universitet.

■ **Projektet startade** i september 2010 och är en treårig försöksverksamhet.

Källa: Helsingborg stad

Årets sista möte. Hemlösheten stod långt ner på dagordningen på torsdagskvällen.

Uppskjutet beslut om Bostad först

Lund. Kommunalfullmäktige skjuter upp beslut om ny hemlöshetsbekämpning till januari.

Under torsdagen lade Miljöpartiet fram sin motion om nya krafttag mot hemlösheten i Lund.

– Vi hoppas att alliansen ska klappa i händerna och anta motionen enhälligt, men vi fruktar att den inte kommer att tas upp. Motionen har placerats långt ner på föredragningslistan. Jag tror att detta är en debatt som de inte vill ha nu precis före jul, sa Anna Baumann (MP) några dagar före årets sista kommunalfullmäktigemöte.

I motionen föreslås det att bostadsfrågan lyfts upp till en mer övergripande nivå och att Bostad först-modellen införs som en central strategi för att bekämpa hemlösheten.

– Det är viktigt att vi höjer hela bostadsfrågan, inklusive bostäder för social ändamål, till en kommunövergripande nivå. Det är en väldigt otydlig politik som förs nu inom hemlöshetsområdet av det borgerliga blocket, säger Petter Forkstam (MP).

En central del i förslaget är att införa Bostad först-modellen i full skala. Hitintills har den borgerliga alliansen ratat Bostad först och velat hålla kvar vid den modell som kommunen redan har.

– Frågan är om motionen handlar om socialhögskolans teoretiska modell eller den praktiska Bostad först-modell som testats i Stockholm och Helsingborg. Det finns ingen kommun som ännu har använt den teoretiska modellen, och den praktiska versionen stämmer väl överens med vad vi gör i Lund idag. Vi gör det kanske till och med lite bättre, säger socialnämndens ordförande Göran Wallén (M).

Enligt den borgerliga alliansen beror hemlöshetsproblematiken främst på bristen på bostäder.

– Hälften av dem som kallas hemlösa är egentligen bostadslösa. De har inte några sociala problem eller missbruk, men de saknar nätverk som gör att de kan komma till lägenheter, säger Göran Wallén (M).

Vad säger ni om alliansens analys?

– Vi håller med om att bostadsbristen är det stora problemet. Men vi tror också att

Lunds kommun har en övertro på den så kallade bostadstrappan. Problemet med bostadstrappan är att den gör att missbrukarna aldrig lämnar missbrukarfären och att de förlorar sin bostad vid återfall i missbruk. Det är de här sakerna som Bostad först undviker genom att ge ett stabilt boende även vid återfall och erbjuda ett organiserat nätverk runt omkring, säger Anna Baumann (MP).

Kommer kommunalfullmäktige att anta motionen?

– Vi kommer att rösta som vi beslutade i kommunstyrelsen. Det innebär att vi kommer att besvara motionen. Vi anser att vi redan arbetar med de saker som de tar fram i motionen, säger Göran Wallén (M).

Efter en lång session på torsdagen beslutade kommunalfullmäktige att bordlägga frågan till nästa möte i januari.

Text och foto: Bengt Pettersson